

17.10.2023

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
Stv@eduskunta.fi

Sosiaali- ja terveysvaliokunta keskiviikko 18.10.2023 klo 09.30 / HE 27/2023 vp / Lausuntopyyntö

Apulaistietosuojavaltuutetun lausunto asiassa Hallituksen esitys eduskunnalle työeläkelakien ja maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain muuttamista koskevaksi lainsäädännöksi, HE 27/2023 vp

Asia

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt tietosuojavaltuutetun toimistolta kirjallista asiantuntijalausuntoa otsikossa mainitussa asiassa.

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi työntekijän eläkelakia, yrittäjän eläkelakia, maatalousyrittäjän eläkelakia, merimieseläkelakia, julkisten alojen eläkelakia, Eläketurvakeskuksesta annettua lakia, maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilakia sekä valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle kolmivuotiaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta annettua lakia.

Apulaistietosuojavaltuutettu on arvioinut kokonaisuutta toimivaltansa piiriin kuuluvan henkilötietojen suojan toteutumisen ja tietosuojalainsäädännön valossa ja lausuu asiassa kunnioittavasti seuraavaa.

Lausunto

Tietosuojan näkökulmasta käsiteltävässä hallituksen esityksessä HE 27/2023 vp keskeisimmät ehdotukset perusteluineen kohdistuvat Eläketurvakeskuksen (*jäljempänä ETK*) tietojen saantioikeuksien täydentämiseen ja uudistamiseen. Esitetyt tiedonsaantioikeudet kohdentuvat ETK:n valvontatehtäviin liittyviin tietojen saanti- ja käsittelyoikeuksiin ja ETK:n oikeuteen saada ja käyttää tietoja tilasto-, tutkimus- ja kehittämistoimintaan.

Hallituksen esityksessä esitetään ETK:n tiedonsaantioikeuksiin liittyvän sääntelyn täydentämistä osakeyhtiöiden osakkaiden YEL:n mukaista vaikuttamisvelvollisuutta koskevan valvonnan tehostamiseksi. Apulaistietosuojavaltuutettu kiinnittää huomiota siihen, että laajennettaessa tiedonsaantioikeuksia esitetyllä tavalla, on varmistettava säädöksiin ja riittävin suojatoimenpitein, että osakeyhtiöiden osakkaisen henkilötietojen käsittely valvontatarkoituksissa rajoittuu vain niihin osakkaisiin, jotka kuuluvat tai liittyvät tätä kautta YEL-vakuuttamisen ja sen valvonnan piiriin. Erityisesti tähän tulee kiinnittää huomiota siksi, että tässä on hallituksen esityksessä todetusti kyse massavalvonnasta.

ETK:n toimialaan kuuluvan tilasto- ja tutkimustoiminnan harjoittaminen kuuluu Eläketurvakeskuksesta annetun lain 2 §:n 1 momentin mukaan ETK:n lakisääteisiin tehtäviin. ETK:n lakisääteisiin tehtäviin kuuluvat saman lainkohdan mukaan myös muun muassa eläketurvan kehitystä ja rahoitusta koskevien arvioiden ja laskelmien laatiminen sekä työeläketurvan toimeenpanon ja kehittämisen edistäminen.

Hallituksen esityksessä on tunnistettu tarve uudistaa ETK:n tilasto-, tutkimus- ja kehittämistoiminnan tiedonsaantioikeutta koskevaa säännöstä siten, että säännöksen soveltaminen jatkossa muodostuisi mahdollisimman selkeäksi. Apulaistietosuojavaltuutettu katsoo, että myös tietosuojan näkökulmasta on perusteltua pyrkiä mahdollisimman kattaviin ja selkeisiin tietojen saanti- ja käsittelyoikeussäädöksiin.

Yksi tietosuojan näkökulmasta keskeisimmistä ehdotuksista hallituksen esityksessä koskee ETK:lle esitettyä oikeutta saada valtakunnallisen tulotietojärjestelmän (*tulorekisteri*) tietoja työeläketurvan valvontaa varten ja ETK:n tilasto- tutkimus- ja kehittämistoiminnassa hyödynnettäväksi. Tässä on nähtävissä selkeästi valtakunnallisen tulotietojärjestelmän tietojen käsittelyn alkuperäisen käyttötarkoituksen muutos.

Tietosuojasetuksen 5 artiklassa säädetyn käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen mukaan henkilötiedot on kerättävä tiettyä nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, eikä niitä saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla. Henkilötietojen käyttö muuhun tarkoitukseen on mahdollista, kun tietojen käyttötarkoitus on yhteensopiva sen tarkoituksen kanssa, jota varten tiedot on alun perin kerätty. Jos henkilötietoja halutaan hyödyntää muussa tarkoituksessa, kuin mihin ne on alun perin kerätty, hyödyntäminen on mahdollista vain erillisen lainsäädännön nojalla, joka muodostaa demokraattisessa yhteiskunnassa välttämättömän ja oikeasuhteisen toimenpiteen yleisen tietosuojasetuksen 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi. Onkin syytä kiinnittää erityistä huomiota siihen, että ETK:lle esitetty valtakunnallisen tulotietojärjestelmän tietojen saanti- ja käsittelyoikeus rajataan tarkoituksenmukaisella tavalla välttämättömiin/tarpeellisiin tietoihin. ETK:lle esitetään muutoinkin laajoja henkilötietoihin kohdistuvia tiedonsaantioikeuksia, joten käytännössä korostuvat hallituksen esityksessä huomiodut tietosuojalainsäädännön vaatimukset, kuten henkilötietojen käsittelyn minimointivaatimus ja muut tietosuojaperiaatteet sekä vaatimus asianmukaisille suojatoimenpiteille.

Hallituksen esityksen sivulla 24 esitetään, että muissa kuin välttämättömissä tilanteissa yksilötason tietoja käsitellään ETK:n tilasto-, tutkimus- ja kehittämistoiminnassa pseudonymisoituina siten, että henkilön suorat tunnistetiedot on poistettu ja korvattu erillisellä yksilöivällä numerotunnisteella. Tähän liittyen apulaistietosuojavaltuutettu tuo esiin, että pelkkä suorien tunnistetietojen poistaminen ei aina välttämättä riitä tekemään tiedoista pseudonymisoituja. Esimerkiksi terveydentilaa koskevat tiedot voivat "paljastaa" tunnistettavissa olevan henkilön, vaikka henkilötunnus ja muut suorat tunnistetiedot olisivatkin poistettu.

Hallituksen esityksen perusteluissa (s. 44) todetaan seuraavasti: *Henkilön sukupuolta, kansalaisuutta, ammattia, --- koskevat tiedot merkitsisivät*

säännöksen eri kohdissa käytännössä ensisijaisesti toimijoiden rekistereihin sisältyviä tietoja. Näitä tietoja koskevissa säännöksen kohdissa sallittaisiin lisäksi myös mainittuihin tietoihin rinnastettavien, tilasto-, tutkimus ja kehittämistoiminnan kannalta välttämättömien tietojen luovuttaminen. Viimeksi mainittujen tietojen tulisi olla Eläketurvakeskuksen lakisääteisen tilasto-, tutkimus- tai kehittämistoiminnan kannalta välttämättömiä, mikä Eläketurvakeskuksen tulisi tietoja pyytäessään perustella, ja tietojen tulisi rinnastua säännöksen kyseisissä kohdissa lueteltuihin tietoihin erityisesti siltä osin, että ne tutkimustarkoituksessa mahdollistaisivat henkilön luokittelun ja henkilön vertaamisen toisiin henkilöihin. Riittävää olisi, että tieto olisi välttämätön ainakin jossain Eläketurvakeskuksen mainitusta lakisääteisistä toiminnoista.

Edellä olevaan liittyen apulaistietosuojavaltuutettu pyytää kiinnittämään huomiota siihen, ettei ole välttämättä aivan selkeää, mitä tarkoitetaan sillä, että riittävää olisi se, että tieto olisi välttämätön ainakin jossain ETK:n mainituista lakisääteisistä toiminnoista. Kohta on tulkittavissa myös siten, että jos tieto olisi välttämätön esimerkiksi tilastointitarkoituksissa, sitä voisi hyödyntää myös kehittämistoiminnassa, vaikkei ko. tieto olisi kehittämistoiminnalle välttämätöntä tai edes tarpeellista. Tietosuojan toteutumista edesauttaisi myös se, että perustelut ovat mahdollisimman selkeät.

Hallituksen esityksessä on hyvin tunnistettu, että ETK:n tiedonsaantioikeuksien nojalla tulee ETK:n käsiteltäväksi myös yleisen tietosuojasetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja ja tunnistettu, että niitä saa käsitellä vain silloin, kun on välttämätöntä. Perusteluissa todetaan sivulla 46, että *Työeläkelaitoksella olisi siten oikeus ja velvollisuus luovuttaa Eläketurvakeskuksen tilasto-, tutkimus- ja kehittämistoimintaan esimerkiksi säännöksen tarkoittamia lääkärintlausuntoja ja potilasasiakirjoja, mikäli Eläketurvakeskus niitä pyytäisi. Eläketurvakeskuksen tietopyynnön sisällöstä riippuen tiedot henkilön diagnooseista voitaisiin toisaalta luovuttaa myös erikseen, esimerkiksi rekisteritiedon muodossa, ilman että henkilöä koskevaa lääketieteellistä selvitystä sisältäviä asiakirjoja luovutettaisiin.* Tietosuojan toteutumisen näkökulmasta on erittäin keskeistä, että kynnys käsitellä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja pidetään yleisen tietosuojasetuksen edellyttämällä tavalla välttämättömyydessä. Erityisesti tämä korostuu tässä tapauksessa lääkärintlausuntojen ja potilasasiakirjojen tarkkojen sisältöjen käsittelyssä ETK:n tilastointi-, tutkimus- ja kehittämistoiminnassa.

Allekirjoitus

Annina Hautala
Apulaistietosuojavaltuutettu

Asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi tarkistaa tarvittaessa tietosuojavaltuutetun toimiston kirjaamosta.

TIETOSUOJAVALTUUTETUN
TOIMISTO

Jakelu

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta

Yhteystiedot

Tietosuojavaltuutetun toimisto
Sähköposti: tietosuoja@om.fi
Postiosoite: PL 800, 00531 Helsinki
Puhelinvaihtel: 029 566 6700
Verkkosivut: tietosuoja.fi